Europees Parlement
2019-2024

Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

2023/2113(INI)

26.10.2023

ONTWERPVERSLAG

Verslag over het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2023
(2023/2113(INI))

Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken

Rapporteur: Sophia in 't Veld

Rapporteur voor advies van de medeverantwoordelijke commissie overeenkomstig artikel 57 van het Reglement:
Adrián Vázquez Lázara, Committee on Legal Affairs

INHOUD

Blz.

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT.....3

ONTWERPRESOLUTIE VAN HET EUROPEES PARLEMENT

Verslag over het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2023
(2023/2113(INI))

Het Europees Parlement,

– gezien het Verdrag betreffende de Europese Unie (VEU), en met name artikel 2, artikel 3, lid 1, artikel 3, lid 3, tweede alinea, artikel 4, lid 3, en de artikelen 5, 6, 7, 11, 19 en 49,

– gezien het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie, en met name de artikelen die betrekking hebben op de eerbiediging, bescherming en bevordering van democratie, de rechtsstaat en grondrechten in de Unie, waaronder de artikelen 70, 258, 259, 260, 263, 265 en 267,

– gezien het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie,

– gezien de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie,

– gezien de mededeling van de Commissie van 5 juli 2023 over het verslag van de Commissie over de rechtsstaat 2023 - situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie (COM(2023)0800),

– gezien de Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2020 betreffende een algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting[1] (de conditionaliteitsverordening),

– gezien Verordening (EU) 2021/692 van het Europees Parlement en de Raad van 28 april 2021 tot vaststelling van het programma "Burgers, gelijkheid, rechten en waarden" en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 1381/2013 van het Europees Parlement en de Raad en Verordening (EU) nr. 390/2014 van de Raad[2],

– gezien de Universele Verklaring van de rechten van de mens,

– gezien de instrumenten van de VN inzake de bescherming van de mensenrechten en de fundamentele vrijheden en de aanbevelingen en verslagen in het kader van de universele periodieke doorlichting van de VN, evenals de rechtspraak van de verdragsorganen van de VN en de speciale procedures van de Mensenrechtenraad,

– gezien de aanbevelingen en verslagen van het Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten, de Hoge Commissaris inzake de nationale minderheden, de OVSE-vertegenwoordiger voor mediavrijheid en andere organen van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE),

[1] PB L 433 I van 22.12.2020, blz. 1.
[2] PB L 156 van 5.5.2021, blz. 1.

– gezien het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, het Europees Sociaal Handvest, de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en het Europees Comité voor sociale rechten, en de verdragen, aanbevelingen, resoluties, adviezen en verslagen van de Parlementaire Vergadering, het Comité van Ministers, de Commissaris voor de Mensenrechten, de Europese Commissie tegen Racisme en Onverdraagzaamheid, de Stuurgroep bestrijding van discriminatie, diversiteit en inclusie van de Raad van Europa, de Commissie van Venetië en andere organen van de Raad van Europa,

– gezien het memorandum van overeenstemming tussen de Raad van Europa en de Europese Unie van 23 mei 2007 en de conclusies van de Raad van 8 juli 2020 over de prioriteiten van de EU voor samenwerking met de Raad van Europa in de periode 2020-2022,

– gezien het met redenen omklede voorstel van de Commissie van 20 december 2017 voor een besluit van de Raad betreffende de constatering van een duidelijk gevaar voor een ernstige schending, door de Republiek Polen, van de rechtsstaat, ingediend op grond van artikel 7, lid 1, VEU (COM(2017)0835),

– gezien de verslagen van het Bureau van de Europese Unie voor de grondrechten (FRA): "Europe's civil society: still under pressure" van 19 juli 2022, "Fundamental Rights Report 2022" van 8 juni 2022, "Protecting civic space in the EU" van 19 augustus 2022, en "Antisemitism – Overview of antisemitic incidents recorded in the European Union 2011-2021" van 3 november 2022, alsmede zijn andere verslagen, gegevens en instrumenten, in het bijzonder het informatiesysteem van de Europese Unie over de grondrechten (Efris),

– gezien zijn resolutie van 25 oktober 2016 met aanbevelingen aan de Commissie betreffende de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten[3],

– gezien zijn resolutie van 1 maart 2018 over het besluit van de Commissie om de procedure van artikel 7, lid 1, VEU in te leiden ten aanzien van de situatie in Polen[4],

– gezien zijn resolutie van 19 april 2018 over de noodzaak van invoering van een Europees waardeninstrument ter ondersteuning van maatschappelijke organisaties die in de Europese Unie op lokaal en nationaal niveau de fundamentele waarden uitdragen[5]

– gezien zijn resolutie van 12 september 2018 over een voorstel houdende een verzoek aan de Raad om overeenkomstig artikel 7, lid 1, VEU te constateren dat er een duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige schending door Hongarije van de waarden waarop de Unie berust[6],

[3] PB C 215 van 19.6.2018, blz. 162.
[4] PB C 129 van 5.4.2019, blz. 13.
[5] PB C 390 van 18.11.2019, blz. 117.
[6] PB C 433 van 23.12.2019, blz. 66.

– gezien zijn resolutie van 14 november 2018 over de noodzaak van een omvattend EU-Mechanisme voor de bescherming van democratie, de rechtsstaat en de grondrechten[7],

– gezien zijn resolutie van 7 oktober 2020 over de instelling van een EU-mechanisme voor democratie, de rechtsstaat en grondrechten[8],

– gezien zijn resolutie van 13 november 2020 over de impact van de COVID-19-maatregelen op de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten[9],

– gezien zijn resolutie van 10 juni 2021 over de situatie van de rechtsstaat in de Europese Unie en de toepassing van Verordening (EU, Euratom) 2020/2092 inzake conditionaliteit[10],

– gezien zijn resolutie van 24 juni 2021 over het verslag over de rechtsstaat 2020 van de Commissie[11],

– gezien zijn resolutie van 8 juli 2021 over de opstelling van richtsnoeren voor de toepassing van het algemeen conditionaliteitsregime ter bescherming van de Uniebegroting[12],

– gezien zijn resolutie van 11 november 2021 over versterking van de democratie en de vrijheid en pluriformiteit van de media in de EU: oneigenlijk gebruik van civielrechtelijke en strafrechtelijke procedures om journalisten, ngo's en het maatschappelijk middenveld het zwijgen op te leggen[13],

– gezien zijn resolutie van 15 december 2021 over de evaluatie van de preventiemaatregelen ter voorkoming van corruptie, onregelmatige uitgaven en het misbruik van EU- en nationale middelen bij noodfondsen en op crisisgerelateerde uitgaventerreinen[14],

– gezien zijn resolutie van 8 maart 2022 over de steeds beperktere ruimte voor het maatschappelijk middenveld in Europa[15],

– gezien zijn resolutie van 10 maart 2022 over de rechtsstaat en de gevolgen van het arrest van het HvJ-EU[16],

– gezien zijn resolutie van 19 mei 2022 over het verslag over de rechtsstaat 2021 van de Commissie[17],

---

[7] PB C 363 van 28.10.2020, blz. 45.
[8] PB C 395 van 29.9.2021, blz. 2.
[9] PB C 415 van 13.10.2021, blz. 36.
[10] PB C 67 van 8.2.2022, blz. 86.
[11] PB C 81 van 18.2.2022, blz. 27.
[12] PB C 99 van 1.3.2022, blz. 146.
[13] PB C 205 van 20.5.2022, blz. 2.
[14] PB C 251 van 30.6.2022, blz. 48.
[15] PB C 347 van 9.9.2022, blz. 2.
[16] PB C 347 van 9.9.2022, blz. 168.
[17] PB C 479 van 16.12.2022, blz. 18.

– gezien zijn resolutie van 9 juni 2022 over de rechtsstaat en de potentiële goedkeuring van het Poolse nationaal herstel- en veerkrachtplan[18],

– gezien zijn resolutie van 15 september 2022 over het voorstel voor een besluit van de Raad houdende de constatering, overeenkomstig artikel 7, lid 1, van het Verdrag betreffende de Europese Unie, dat er een duidelijk gevaar bestaat voor een ernstige schending door Hongarije van de waarden waarop de Unie berust[19],

– gezien zijn resolutie van 15 september 2022 over de situatie van de grondrechten in de Europese Unie in 2020 en 2021[20],

– gezien zijn resolutie van 20 oktober 2022 over de rechtsstaat in Malta, vijf jaar na de moord op Daphne Caruana Galizia[21],

– gezien zijn resolutie van 20 oktober 2022 over de toename van haatmisdrijven ten aanzien van lhbtiq+-personen in heel Europa in het licht van de recente homofobe moord in Slowakije[22],

– gezien zijn resolutie van 10 november 2022 over raciale gerechtigheid, non-discriminatie en antiracisme in de EU[23],

– gezien zijn resolutie van 24 november 2022 over de beoordeling van de inachtneming door Hongarije van de rechtsstatelijke voorwaarden in het kader van de verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat, en de stand van zaken met betrekking tot het Hongaarse herstel- en veerkrachtplan[24],

– gezien zijn resolutie van 30 maart 2023 over het verslag over de rechtsstaat 2022 – Situatie op het gebied van de rechtsstaat in de Europese Unie[25],

– gezien het verslag van zijn Enquêtecommissie PEGA en de resolutie en aanbevelingen van PEGA[26],

– gezien de feedbackverslagen, missieverslagen, schriftelijke vragen en antwoorden van zijn Groep voor toezicht op de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten (DRFMG)[27],

– gezien artikel 54 van zijn Reglement,

– gezien het advies van de Commissie juridische zaken,

---

[18] PB C 493 van 27.12.2022, blz. 108.
[19] Aangenomen teksten, P9_TA(2022)0324.
[20] Aangenomen teksten, P9_TA(2022)0325.
[21] Aangenomen teksten, P9_TA(2022)0371.
[22] Aangenomen teksten, P9_TA(2022)0372.
[23] Aangenomen teksten, P9_TA(2022)0389.
[24] Aangenomen teksten, P9_TA(2022)0422.
[25] Aangenomen teksten, P9_TA(2023)0094.
[26] Aangenomen teksten, P9_TA(2023)0244.
[27] Zie voor alle DRFMG-monitoringactiviteiten: https://www.europarl.europa.eu/committees/en/libe-democracy-rule-of-law-and-fundament/product-details/20190103CDT02662.

– gezien het verslag van de Commissie burgerlijke vrijheden, justitie en binnenlandse zaken (A9-0000/2023),

Rechtsstelsels

1. herhaalt dat een onafhankelijke rechterlijke macht de ruggengraat van de rechtsstaat vormt, aangezien deze een basisvoorwaarde is voor een doeltreffende voorziening in rechte wanneer rechten en vrijheden niet worden geëerbiedigd of geschonden; benadrukt dat een onafhankelijke en doeltreffende rechterlijke macht van vitaal belang is voor de uitvoering van de EU-wetgeving, aangezien de Commissie voor de handhaving van de EU-wetgeving afhankelijk is van de nationale rechterlijke autoriteiten; uit zijn bezorgdheid over het feit dat dit "vermoeden van naleving" verwordt tot de "schijn van naleving" wanneer de Commissie de tekortkomingen van de nationale rechterlijke autoriteiten negeert; merkt bezorgd op dat sommige rechtsstelsels op papier wellicht robuust zijn, maar dat ze in sommige gevallen niet immuun zijn voor gijzeling van de staat, politieke inmenging of nepotisme; is zich bewust van het feit dat dit moeilijk kan worden vastgesteld door simpelweg de formele structuren te onderzoeken; dringt er derhalve bij de Commissie op aan om een meer kwalitatieve analyse uit te voeren, met inbegrip van contextuele elementen;

2. merkt op dat de Commissie grote verschillen tussen de EU-lidstaten vaststelt op het gebied van rechterlijke onafhankelijkheid en de waarborgen daarvoor; merkt op dat in het verslag melding wordt gemaakt van een aantal positieve initiatieven en lopende ontwikkelingen met betrekking tot de raden voor de rechtspraak, met name in Luxemburg, Nederland, Portugal, Italië, Zweden, Finland en Hongarije; benadrukt echter dat uit een onafhankelijke beoordeling blijkt dat van de vier "supermijlpalen" met betrekking tot de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in Hongarije er slechts één als volledig uitgevoerd kan worden beschouwd[28]; merkt op dat de Commissie van oordeel is dat er in Polen, Slowakije, Bulgarije, Spanje en Cyprus sprake is van problemen met betrekking tot de raden voor de rechtspraak die nog moeten worden aangepakt; stelt met bezorgdheid vast dat tuchtprocedures kunnen worden gebruikt als middel om de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht te beknotten, zoals het geval is in Polen en Bulgarije; merkt op dat de Commissie Polen eindelijk voor het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) heeft gedaagd wegens schendingen van het EU-recht door zijn Constitutioneel Hof;

3. merkt op dat de Commissie vaststelt dat sommige lidstaten, waaronder Finland, Oostenrijk, Slovenië, Cyprus, Zweden en Hongarije, weliswaar initiatieven hebben genomen of aangekondigd om de gerechtelijke benoemingsprocedures en het functioneren van de hoge rechtbanken te verbeteren, maar dat er nog steeds problemen zijn met de benoeming van hoge rechters in Malta, Griekenland, Litouwen, Letland en Ierland; benadrukt dat er in Polen nog steeds ernstige zorgen bestaan over eerder benoemde rechters van het Hooggerechtshof, waaronder de eerste president, en over de voortdurende niet-uitvoering van een prejudiciële beslissing van het HvJ-EU over een rechterlijke benoeming bij de kamer voor bijzondere controle; merkt op dat de Commissie van oordeel is dat het misdrijf van rechtsmisbruik dat in Slowakije is

[28] Hongaars Helsinki-comité, *Updated summary assessment on Hungary's compliance with the four super milestones aimed at restoring the independence of the judiciary*, 9 oktober 2023.

ingevoerd voor rechters met betrekking tot hun rechterlijke beslissingen, nog steeds aanleiding geeft tot bezorgdheid, aangezien het een negatief psychologisch effect heeft op rechters en belastend is voor de onderzoeksautoriteiten;

Corruptie

4. herhaalt dat corruptie een ernstige bedreiging vormt voor de rechtsstaat en het vertrouwen in de democratie en gelijkheid voor de wet ernstig ondermijnt; verzoekt de lidstaten veel meer te doen om corruptie uit te bannen;

5. betreurt dat, ondanks het feit dat alle lidstaten strategieën voor corruptiebestrijding hebben ingevoerd, de perceptie van corruptie in de EU sterk uiteenloopt, waarbij Denemarken, Finland, Zweden en Nederland tot de minst corrupte landen behoren, terwijl de perceptie van corruptie in Bulgarije, Malta, Hongarije, Griekenland en Slovenië zorgwekkend is[29]; merkt tevens met bezorgdheid op dat de Commissie van oordeel is dat sommige lidstaten, zoals Bulgarije, Malta, Hongarije, Griekenland en Slovenië, nog geen solide staat van dienst hebben op het gebied van onderzoek naar en vervolging van corruptiezaken op hoog niveau die leiden tot definitieve veroordelingen met een afschrikkend effect;

6. benadrukt dat de regeringen van de lidstaten en EU-functionarissen het goede voorbeeld moeten geven door zich te onthouden van corrupte praktijken en dat er geen sprake mag zijn van regerings- of politieke inmenging in corruptieonderzoeken; wijst erop dat ook EU-functionarissen betrokken kunnen zijn bij corruptie, zoals blijkt uit “Qatargate”, en herhaalt derhalve zijn verzoek om in het jaarverslag ook aandacht te besteden aan de EU-instellingen;

7. veroordeelt het feit dat Malta doorgaat met zijn burgerschapsregeling voor investeerders, die een groot risico op corruptie en andere misdrijven met zich meebrengt, met name gelet op de stappen die verschillende andere lidstaten hebben ondernomen om ervoor te zorgen dat de burgerschapsregelingen voor investeerders worden afgeschaft; blijft bij standpunt dat de Commissie gebruik moet maken van haar bevoegdheid om wetgeving voor te stellen en de aanzet te geven tot een wettelijk verbod op alle burgerschapsregelingen voor investeerders in de EU;

8. is van mening dat lidmaatschap van het Europees Openbaar Ministerie (EOM) een voorwaarde moet zijn voor het ontvangen van EU-middelen; herhaalt zijn oproep om het mandaat van het EOM uit te breiden;

9. merkt op dat bij corruptie ook nationale autoriteiten betrokken kunnen zijn, waaronder rechterlijke en politiële autoriteiten, die juist geacht worden corruptie te bestrijden; is van mening dat EU-organen, zoals Europol, een belangrijke rol kunnen spelen bij het onderzoeken van corruptie en het veiligstellen van bewijsmateriaal, maar dat het vereiste van nationale goedkeuring voor de betrokkenheid van Europol een belemmering vormt; dringt erop aan het mandaat van Europol uit te breiden, zodat Europol corruptiegevallen zoals hierboven beschreven, kan onderzoeken;

[29] Transparency International, *Corruption Perceptions Index*, 31 januari 2023.

Onafhankelijke autoriteiten

10. benadrukt dat checks-and-balances alleen kunnen functioneren als ombudspersonen, nationale mensenrechteninstituten, rekenkamers, organen voor gelijke behandeling en alle andere onafhankelijke autoriteiten goed kunnen functioneren en beschikken over een voldoende breed mandaat, onafhankelijkheid en adequate financiering;

11. merkt op dat de situatie volgens de Commissie sterk verschilt van lidstaat tot lidstaat, met enkele ontwikkelingen in de goede richting in Cyprus, Slowakije, Luxemburg, Portugal, Slovenië en Polen, waarbij er nog steeds problemen bestaan in Litouwen, Hongarije en Kroatië, er nog steeds geen nationale mensenrechteninstelling is opgericht in Italië, Tsjechië, Malta en Roemenië, er zich vertragingen voordoen bij benoemingen in verschillende onafhankelijke autoriteiten in Bulgarije, Spanje en Oostenrijk, en dat Polen de doeltreffende werking van de Hoge Rekenkamer in gevaar brengt; neemt met grote bezorgdheid kennis van de recente ontwikkelingen in Griekenland, waar onafhankelijke autoriteiten zoals de Griekse autoriteit voor communicatieveiligheid en privacy (ADAE) en de Griekse gegevensbeschermingsautoriteit onder toenemende druk staan als gevolg van hun werkzaamheden in verband met het onrechtmatige gebruik van spyware, waarbij de leden van de raad van bestuur van de ADAE onlangs in allerijl zijn vervangen door het Griekse parlement, blijkbaar vanwege het op handen zijnde besluit van de ADAE om de Griekse inlichtingendienst een boete op te leggen;

Pluriformiteit en vrijheid van de media

12. benadrukt dat zonder pluriformiteit en vrijheid van de media het democratische leven en de rechtsstaat niet kunnen overleven;

13. benadrukt het belang van transparantie over media-eigendom; merkt op dat de Commissie heeft vastgesteld dat er sinds het verslag over de rechtsstaat van 2022 nieuwe wetgeving ter vergroting van de transparantie van media-eigendom of ter verbetering van de publieke beschikbaarheid van informatie over media-eigendom is aangenomen in Griekenland, Luxemburg en Zweden en dat de betreffende wetgeving in Cyprus is aangescherpt, terwijl in Bulgarije, Tsjechië en Frankrijk er nog geen veranderingen zijn doorgevoerd; merkt ook op dat de Commissie van mening is dat regelgevende instanties voor de media onvoldoende worden beschermd tegen ongepaste politieke beïnvloeding en dat de autoriteiten over onvoldoende middelen beschikken, met name in Hongarije, Slovenië, Polen, Griekenland en Roemenië;

14. wijst op het belang van de redactionele onafhankelijkheid van publieke media en de plicht van alle lidstaten om deze te eerbiedigen;

15. verzoekt de Raad en de Commissie toereikende financiering te verstrekken voor onafhankelijke en Europa-brede journalistiek van goede kwaliteit op nationaal, regionaal en lokaal niveau;

Bescherming van journalisten

16. herinnert eraan dat onafhankelijke journalistiek als onderdeel van de essentiële checks-and-balances een vitaal element is van de democratische rechtsstaat, en bijdraagt aan de

publieke toetsing; uit zijn bezorgdheid over de opzettelijke pogingen van verschillende regeringen om journalisten die misstanden aan het licht brengen het zwijgen op te leggen;

17. betreurt de zorgwekkende ontwikkelingen met betrekking tot de veiligheid van journalisten in verschillende lidstaten; merkt op dat het platform van de Raad van Europa ter bevordering van de bescherming van de journalistiek en de veiligheid van journalisten sinds 1 600 meer dan 2015 dreigingswaarschuwingen heeft geregistreerd; betreurt de intimidatie van journalisten tijdens verkiezingscampagnes, zoals recentelijk tijdens de verkiezingen in Slowakije;

18. betreurt dat de voorgestelde anti-SLAPP-bepalingen van Malta, ondanks de bezorgdheid van verschillende internationale organisaties, niet volstaan om journalisten bij hun werkzaamheden te beschermen[30]; verzoekt de Griekse regering de ernstige uitdagingen aan te pakken die zijn vastgesteld door Media Freedom Rapid Response (MFRR), een alliantie die schendingen van de pers- en mediavrijheid volgt en daarop reageert, met name in verband met willekeurige surveillance, straffeloosheid of misdaden tegen journalisten, strategische rechtszaken tegen publieke participatie (SLAPP's), onafhankelijkheid en pluriformiteit van de media[31]; heeft met grote bezorgdheid kennisgenomen van de recente arrestatie van een verslaggeefster door de Franse autoriteiten, kennelijk met het doel haar bronnen te achterhalen, en van het illegaal afluisteren van een Nederlandse journalist die voor "De Correspondent" werkt;

19. roept de EU-instellingen op om snel overeenstemming te bereiken over een ambitieuze anti-SLAPP-richtlijn; verzoekt de Commissie de mogelijkheden te verkennen voor verdere wetgeving die alle SLAPP-zaken bestrijkt;

20. veroordeelt ten stelligste het gebrek aan serieus onderzoek naar de moord op Giorgos Karaivaz; merkt op dat de twee vermeende daders meer dan twee jaar na de moord werden gearresteerd op basis van bewijsmateriaal waarover de politie al die tijd lijkt te hebben beschikt; is van mening dat het brein achter de moord nog steeds niet is geïdentificeerd; merkt op dat Karaivaz – net als Daphne Caruana Galizia en Ján Kuciak – onderzoek deed naar corruptie en misdaad, en mogelijk op hoog niveau vijanden heeft gemaakt, ook in politieke kringen; wijst erop dat het vermoedelijke brein achter de moord op Daphne Caruana Galizia nog steeds niet is berecht en dat de autoriteiten nog niet alle gevallen van corruptie en misdrijven die zij onderzocht naar behoren hebben uitgezocht;

21. veroordeelt de illegale surveillance van journalisten, met name door middel van spyware; is ontsteld over de weigering van de Commissie om alle aanbevelingen van de speciale Pegasus-onderzoekscommissie uit te voeren en beschouwt dit als nalatigheid; wijst erop dat in geen van de vele honderden gevallen van misbruik van spyware tegen journalisten, activisten, politici, advocaten en andere politieke doelwitten recht is geschied; concludeert derhalve dat, in tegenstelling tot wat de Commissie veronderstelt, veel nationale autoriteiten bereid noch in staat zijn om deze zaken aan te pakken,

[30] Commissaris voor de mensenrechten van de Raad van Europa, *Brief aan de voorzitter van het Huis van Malta*, 26 september 2023.
[31] International Press Institute, *Murdered, surveilled and sued: decisive action needed to protect journalists and salvage press freedom in Greece,* 27 september 2023.

waardoor de slachtoffers geen doeltreffend verhaal wordt geboden en de democratie onbeschermd blijft; maakt zich grote zorgen over de afschrikkende werking van het feit dat misbruik van spyware op journalisten en hun bronnen ongestraft blijft;

22. wijst erop dat de gevolgen van het onrechtmatig gebruik van spyware veel duidelijker zijn in lidstaten waar de autoriteiten die gewoonlijk belast zijn met onderzoek, het bieden van verhaal aan personen die doelwit zijn en het waarborgen van de verantwoordingsplicht, door de staat worden gegijzeld en dat wanneer er sprake is van een crisis van de rechtsstaat en de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht in gevaar is, geen beroep kan worden gedaan op de nationale autoriteiten; verzoekt de Commissie derhalve om in het verslag over de rechtsstaat landspecifieke monitoring en aanbevelingen per land op te nemen over het onwettige gebruik van spyware door de lidstaten, waarbij ook de bereidheid van overheidsinstellingen om verhaal te bieden aan personen die het doelwit van surveillance zijn, wordt beoordeeld;

Transparantie en toegang tot informatie

23. betreurt de voortdurende moeilijkheden die veel burgers, journalisten en parlementsleden in veel lidstaten ondervinden bij het verkrijgen van informatie en toegang tot documenten; benadrukt dat overheidsdiensten maar al te vaak opzettelijk de toegang tot informatie en documenten belemmeren, bijvoorbeeld door beslissingen buitensporig lang uit te stellen of slechts gefingeerd toegang te verlenen door informatie slechts gedeeltelijk beschikbaar te stellen;

Ruimte voor het maatschappelijk middenveld

24. erkent de cruciale rol van het maatschappelijk middenveld en een gezonde civiele ruimte voor de handhaving en bescherming van de rechtsstaat en herhaalt zijn oproep om een afzonderlijk hoofdstuk aan de toestand van het maatschappelijk middenveld in de lidstaten te wijden; merkt op dat de Commissie heeft vastgesteld dat Malta, Ierland, Bulgarije, Litouwen en Duitsland inspanningen hebben aangekondigd of zijn begonnen om het kader voor het maatschappelijk middenveld te verbeteren, en stelt vast dat het maatschappelijk middenveld in Cyprus, Griekenland, Spanje, Italië en Frankrijk met bijzondere uitdagingen wordt geconfronteerd en dat er in Hongarije en Polen nog steeds ernstige systemische beperkingen gelden; verzoekt alle lidstaten maatschappelijke organisaties te erkennen als belangrijke actoren in het democratisch bestel, alsook om een gunstig klimaat te scheppen voor het maatschappelijk middenveld;

25. verzoekt de Commissie via specifieke financiering verder te investeren in de opbouw van capaciteit voor maatschappelijke organisaties om toe te zien op en verslag uit te brengen over de situatie op het gebied van de rechtsstaat in de lidstaten, en te zorgen voor adequate bescherming van maatschappelijke organisaties die bij dit proces betrokken zijn;

De bescherming van minderheden

26. merkt op dat achteruitgang op het gebied van democratie en rechtsstaat en de ondermijning van de rechten van minderheden vaak hand in hand gaan, hetgeen eens te

meer de noodzaak onderstreept van een integrale benadering van het toezicht op democratie, rechtsstaat en grondrechten in de toekomstige verslagen; betreurt het gebrek aan vooruitgang bij de bescherming van minderheden in de EU; veroordeelt het gebruik van haatzaaiende taal, ook door staatsambtenaren of politici, tegen minderheidsgroepen;

27. verzoekt de EU-lidstaten van de bescherming van LHBTIQ+-rechten een echte, horizontale prioriteit te maken op alle beleidsterreinen; verzoekt de Commissie alle beschikbare middelen in te zetten om ervoor te zorgen dat de LHBTIQ-rechten in de hele EU worden geëerbiedigd, ook door instelling van inbreukprocedures tegen lidstaten; verzoekt de lidstaten rekening te houden met de twaalf aanbevelingen van de Stuurgroep discriminatiebestrijding, diversiteit en inclusie van de Raad van Europa inzake de bestrijding van haatmisdrijven tegen lhbtiq+-ers, alsook met de aanbevelingen van de Europese Commissie tegen racisme en onverdraagzaamheid[32]; neemt kennis van het recente Roemeense wetsontwerp, dat bedoeld is om te voldoen aan het *Coman*-arrest van het HvJ-EU van 2018[33], alsook van de kritiek dat het wetsontwerp die uitspraak slechts zeer eng ten uitvoer legt en geen gelijke rechten waarborgt voor partners van hetzelfde geslacht[34];

28. bevestigt opnieuw dat vrouwenrechten mensenrechten zijn en dat niets stappen achteruit in de rechten en autonomie van vrouwen kan rechtvaardigen; veroordeelt in het bijzonder het offensief tegen de seksuele en reproductieve gezondheid en rechten van vrouwen en meisjes dat in verschillende lidstaten plaatsvindt; vindt dat het recht op veilige en legale abortus verankerd moet worden in het Handvest van de grondrechten;

29. verzoekt de Commissie in het volgende verslag een specifieke nieuwe pijler op te nemen over de bescherming van minderheden, waarin alle vormen van vreemdelingenhaat, racisme, antisemitisme, islamofobie, zigeunerhaat en LHBTIQ-fobie in alle lidstaten in kaart worden gebracht;

30. is teleurgesteld over de traagheid waarmee de Commissie de niet-naleving door de lidstaten van de wetgeving en jurisprudentie met betrekking tot grondrechten aanpakt; verwerpt de interpretatie van de Commissie dat de weigering van nationale autoriteiten om de uitspraken van het Hof van Justitie van de Europese Unie (HvJ-EU) en het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EVRM) in grondrechtenzaken na te leven, als “individuele gevallen” moet worden beschouwd en niet moet worden behandeld in het kader van inbreukprocedures; dringt er bij de Commissie op aan om, als Hoedster van de Verdragen, haar verantwoordelijkheid te nemen voor de handhaving van de EU-wetgeving inzake de mensenrechten en niet te vertrouwen op “particuliere handhaving”;

Horizontale conclusies over de staat van de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten in de EU

[32] Raad van Europa, Stuurgroep voor discriminatiebestrijding, diversiteit en inclusie, Thematic review of the implementation of Recommendation CM/Rec(2010)5, 14 september 2023;Raad van Europa, Europese Commissie tegen racisme en onverdraagzaamheid, algemene beleidsaanbeveling nr. 17 over het voorkomen en bestrijden van onverdraagzaamheid en discriminatie van lhbti-ers, 28 september 2023.
[33] Arrest van het Hof van Justitie van 5 juni 2018, verzoek om een prejudiciële beslissing krachtens artikel 267 VWEU, ingediend door de Curte Constituțională (grondwettelijk hof, Roemenië), ECLI:EU:C:2018:385.
[34] Euractiv, *Romanian LGBTQ+ community wants equal rights, not special conditions,* 22 september 2023.

31. spreekt in het licht van het bovenstaande zijn ernstige bezorgdheid uit over het feit dat de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten in de hele EU worden uitgehold; benadrukt dat de stand van zaken in het verslag van de Commissie over de rechtsstaat weliswaar veel zorgwekkende ontwikkelingen laat zien, maar dat de situatie er nog zorgwekkender uitziet als rekening wordt gehouden met andere onafhankelijke verslagen en bronnen; benadrukt dat, ook wanneer sommige lidstaten de democratie, de rechtsstaat en de grondrechten op voorbeeldige wijze beschermen en bevorderen, in een onderling afhankelijke, open Europese Unie de afkalving van deze waarden in andere lidstaten de EU-instellingen en de situatie in de EU als geheel in gevaar brengt en ondermijnt;

Handhaving van het EU-recht

32. merkt op dat een goede handhaving van alle EU-wetgeving de allerbelangrijkste voorwaarde is voor een unie die op de rechtsstaat gebaseerd is; veroordeelt de soms openlijke en schaamteloze niet-naleving van de EU-wetgeving door verschillende lidstaten op verschillende gebieden, zoals asiel, de uitvoering van sancties en mensenrechtenrecht; benadrukt dat de EU hierdoor een wetteloos gebied dreigt te worden, waar sommige lidstaten zich gelijker voelen dan andere en de EU-rechten en -vrijheden van burgers niet gelijkelijk worden beschermd;

33. herinnert de Commissie eraan dat zij voor alles de Hoedster van de Verdragen is; benadrukt dat het uitbrengen van een verslag niet voldoende is om onze op de rechtsstaat gebaseerde unie te versterken, maar dat het verslag moet leiden tot concrete handhavingsmaatregelen, vooral wanneer de aanbevelingen niet volledig worden opgevolgd;

34. betreurt het ten zeerste dat de Commissie niet krachtiger optreedt om de EU-wetgeving te handhaven; verzoekt de Commissie derhalve het aantal nieuwe inbreukprocedures op te voeren en bestaande inbreukprocedures met meer durf en urgentie door te zetten; verzoekt de Commissie de “dialoog” met de lidstaten of de “proefprocedure” niet te gebruiken als een vrijblijvend middel om het inleiden van daadwerkelijke inbreukprocedures te vermijden; verzoekt de Commissie om haar beleid – waarvoor geen grondslag is in de Verdragen – te herzien om inbreukprocedures niet te gebruiken voor “individuele” gevallen, aangezien dit beleid heeft geleid tot ernstige schendingen van de rechten van burgers in de hele EU, met name wanneer hun eigen overheid weigert te voldoen aan de EU-wetgeving of de arresten van het HvJ-EU, aangezien de meeste van deze gevallen niet individueel van aard zijn, maar betrekking hebben op strategische en fundamentele kwesties;

35. wijst op het aanhoudende probleem van de onvolledige tenuitvoerlegging van de arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), en neemt nota van de recente besluiten van het Comité van Ministers van de Raad van Europa[1]; is ingenomen met het feit dat er sinds de editie van 2022 in het verslag over de rechtsstaat systemische indicatoren voor de uitvoering van de belangrijkste arresten van het EHRM zijn opgenomen; verzoekt de Commissie evenwel een scorebord op te stellen voor het monitoren van de uitvoering van alle arresten van het HvJ-EU en het EHRM die betrekking hebben op democratie, de rechtsstaat en grondrechten, en dit volledig te integreren in het jaarverslag over de rechtsstaat; verzoekt de lidstaten hangende arresten

onverwijld uit te voeren, en verzoekt de Commissie de gevolgen voor de naleving van de EU-wetgeving te beoordelen en zo nodig inbreukprocedures in te leiden;

Het verslag over de rechtsstaat als instrument

36. erkent dat het verslag over de rechtsstaat een benchmark is geworden voor de werkzaamheden van de EU-instellingen met betrekking tot kwesties op het gebied van de rechtsstaat in de EU en in specifieke lidstaten;

37. erkent dat het verslag van de Commissie over de rechtsstaat vollediger is geworden sinds hiermee werd begonnen in 2020; betreurt echter dat de editie van 2023 van het verslag niet aanzienlijk is uitgebreid met een alomvattende nieuwe pijler; herhaalt zijn standpunt dat het verslag het volledige bereik van de waarden van artikel 2 VEU moet bestrijken, aangezien deze niet los van elkaar kunnen worden gezien; verzoekt de Commissie de reikwijdte van het verslag volgend jaar uit te breiden;

38. is bezorgd over het feit dat de Commissie, in haar streven om feitelijk en onpartijdig te zijn, soms te diplomatiek en onnauwkeurig te werk gaat bij het vaststellen van rechtsstatelijke problemen in de lidstaten; betreurt dat het eufemistische taalgebruik en het kunstmatig gelijke aantal conclusies en aanbevelingen per lidstaat de zeer reële verschillen tussen de lidstaten verhullen; is van mening dat de beoordeling van de uitvoering van de aanbevelingen nauwkeuriger en kwalitatiever moet zijn, en niet alleen gebaseerd moet zijn op veranderingen in de wetgeving, maar ook op reëel en onafhankelijk bewijs van de praktische uitvoering ervan; merkt op dat er soms sprake is van grote verschillen tussen de samenvattingen van landenhoofdstukken en de gedetailleerde inhoud van de hoofdstukken zelf, hetgeen duidt op een redactionele ingreep;

39. herhaalt dat veel van deze uitdagingen kunnen worden overwonnen door een onafhankelijk panel van deskundigen bij het opstellen van het verslag te betrekken, aangezien zij zich minder hoeven te laten leiden door diplomatieke overwegingen; verzoekt de Commissie haar standpunt op dit punt te heroverwegen en alle mogelijkheden te onderzoeken om onafhankelijke deskundigen te betrekken bij de volgende edities van het verslag over de rechtsstaat;

40. bevestigt dat het jaarverslag over de rechtsstaat geen doel op zich is, aangezien toezicht op de situatie niet voldoende is, maar ook moet leiden tot specifieke handhavingsmaatregelen met betrekking tot de vastgestelde tekortkomingen;

Interinstitutionele samenwerking en procedures betreffende de rechtsstaat

41. neemt kennis van de lopende evaluatie door de Raad van zijn dialoog over de rechtsstaat en van het standpunt van de Raad dat hij mogelijke verdere interinstitutionele samenwerking in dat verband zal overwegen; verzoekt de Raad zijn dialoog over de rechtsstaat inclusiever te maken door andere instellingen en belanghebbenden voor de sessies uit te nodigen, met name organen van de Raad van Europa, zoals de Commissie van Venetië, alsook vertegenwoordigers van het Europees Parlement;

42. betreurt het dat de Commissie en de Raad tot dusver het aanbod van het Parlement om een interinstitutioneel akkoord over de rechtsstaat te sluiten, hebben afgewezen; bevestigt opnieuw zijn bereidheid om de besprekingen over dit akkoord te hervatten;

43. verzoekt de andere instellingen in de tussentijd ten minste onderzoek te doen naar mogelijke verdere samenwerking in het kader van het voorgestelde interinstitutionele proefproject inzake democratie, rechtsstaat en grondrechten, dat zou kunnen helpen om op praktische wijze vertrouwen tussen de instellingen op te bouwen, met name door het delen van praktijken met betrekking tot monitoring, dialogen en vergaderingen;

44. veroordeelt het totale gebrek aan vooruitgang bij de lopende procedures uit hoofde van artikel 7, lid 1, VEU; dringt erop aan dat de Raad reageert op alle nieuwe ontwikkelingen die gevolgen hebben voor de rechtsstaat, de democratie en de grondrechten; herhaalt zijn verzoek aan de Raad om in het kader van deze procedure aanbevelingen te doen, en onderstreept dat een verdere vertraging van dergelijke maatregelen zou neerkomen op een schending van het beginsel van de rechtsstaat door de Raad zelf; benadrukt dat de rol en de bevoegdheden van het Parlement moeten worden geëerbiedigd;

45. verzoekt de Commissie de voorwaarden betreffende democratie, de rechtsstaat en mensenrechten in alle begrotingsinstrumenten en -procedures op te nemen, er strikt toezicht op te houden en deze te waarborgen; verzoekt de Commissie in dit verband geen cohesiefondsen voor Hongarije te deblokkeren, tenzij aan alle randvoorwaarden volledig is voldaan en de rechterlijke macht in die lidstaat op papier en in de praktijk als volledig onafhankelijk kan worden beschouwd; verzoekt de Commissie en de Raad de verordening inzake conditionaliteit met betrekking tot de rechtsstaat in voorkomend geval verder en onverwijld toe te passen en de in het geval van Hongarije genomen maatregelen niet op te heffen totdat alle mijlpalen daadwerkelijk zijn verwezenlijkt; verzoekt de Commissie grondig na te gaan of de mijlpalen met betrekking tot de rechtsstaat in de verschillende herstel- en veerkrachtplannen van de lidstaten zijn gehaald, als voorwaarde voor de uitbetaling van financiering wanneer lidstaten betalingsverzoeken indienen; verzoekt de Commissie de primaire verantwoordelijkheid voor de toepassing van deze voorwaarden toe te kennen aan de commissarissen die verantwoordelijk zijn voor de rechtsstaat;

°

° °

46. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad en de Commissie.